# אור הצפון — הלבנת פנים



הלבנת פניםאנו קוראים בתורה שאף על פי שהוציאו את תמר לשריפה, בכל זאת לא גילתה שהיא הרה מיהודה, והכתוב אומר: "היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, ותאמר הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה" (בראשית לח). חז"ל דורשים מהמלה "מוצאת" כאילו כתיב "מוצת" בלי אלף (ראה בבא מציעא נט. וכתובות סז: וראה תוספות שם בשם ר"ח שגריס "מוצת" - בלי אלף מלשון "ויצת אש בציון), כלומר שכמעט כבר הציתו אותה שהיתה קרובה לאש, ובכל זאת לא גילתה תמר שיהודה הוא הגורם בדבר ורק שלחה לו ברמז שהאיש אשר לו הפתילים והחותמת, לו היא הרה, והיא היתה מוכנה להישרף ובלבד לא לבייש אותו. ומכאן לומדים חז"ל: "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים" (שם).

כבר עמדו חז"ל על החומר הרב שבהלבנת פנים ואמרו: "כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים" (בבא מציעא נח:), ומנו אותו בין השלשה היורדים לגיהנם ואינם עולים, ואף למדו מדברי דוד המלך שנוח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים, כי הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא (ראה שם נח ונט).

והנה כאן באים חז"ל ולומדים מתמר שראוי לאדם למסור נפשו על הלבנת פנים, וכמו שיש דין בשפיכת דמים ש"יהרג ואל יעבור" כן יהרג ולא ילבין. וכבר הסביר ר' יונה גירונדי (ראה שערי תשובה ג:קלח) שאף על פי שאין בהלבנת פנים משום רציחה ממש אבל יש בו אבק רציחה "כי פניו יחוורו ונס מראה האודם וכו' (ראה חז"ל בבא מציעא שם; "דאזיל סומקא ואתי חיוורא") ודימו אבק הרציחה אל הרציחה".

והנה במעשה תמר, הרי יהודה בעצמו הוא שבא לחייב אותה ולדון אותה בשריפה ולהטיל עליה ועל בית אביה (ראה חז"ל בראשית רבה פה שתמר היתה בתו של שם ומשום שהיתה בת כהן נתחייבה בשריפה) אות קלון לדורות עולם, וגם כל שאיפותיה וחזיונותיה שיצאו ממנה מלכים וגואלים (ראה שם שנצנצה בה רוח הקודש שהיא תוציא מלכות וסנהדרין ומלד המשיח ו"היתה מטפחת על כריסה ואומרת: מלכים אני מעוברת, גואלים אני מעוברת") היו עולים בתוהו, ובכל זאת ויתרה על חייה ועל כבודה ועל כל עתיד דורותיה והפקירה את עצמה ואת עובריה לשריפה, ובלבד לא להכסיף את פניו של יהודה. ומכאן שעל האדם לא רק להפיל עצמו לכבשן האש כדי לא להלבין את הזולת אלא אף יקבל עליו ועל ביתו יחד עם זה גם קלון עולם ואל ילבין פני חבירו.

ומכאן, מתמר, למד גם מר עוקבא וקיים בנפשו הלכה זו. מסופר בגמרא (כתובות סז:): "מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל כל יומא דשדי ארבעה זוזי בצינורא דדשא. יום אחד אמר: איזול

אחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא. ההוא יומא נגהה ליה למר עוקבא לבי מדרשא. אתא דביתהו בהדיה. כיון דחזייה (העני) דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו. רהוט מקמיה. עיילי להההוא אתונא דהוה גרופא נורא. הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא וכו'. ומאי כולי האי? דאמר וכו' נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. מנלן? מתמר, דכתיב: היא מוצאת".

הרי נהג מר עוקבא כן למעשה והפיל את עצמו לתוך תנור אש ובלבד שאותו העני לא יראה אותו ויגלה שהוא הוא הזורק לו כל יום את מטבעות הכסף ויתבייש בפניו. ומופלא הדבר, שהרי כאן אף אם היה תופש את מר עוקבא, לא היה מר עוקבא עושה שום מעשה של הלבנת פנים אלא היה נעשה ממילא גורם בלתי ישר להתביישותו, ועוד שהלא כוונתו של מר עוקבא במעשהו זה היתה לשם חסד, לשם מצוות צדקה מסוג המעולה ביותר שהעני "נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה" (ראה בבא בתרא י: שמיחסים אותו למר עוקבא). ולא עוד אלא שהעני ויתר על בושתו, שהרי רץ לראות את מטיבו, בודאי כדי להכיר לו טובה ולהודות לו. ובכל זאת מכיון שהיה הדבר כרוך בהלבנת פנים באיזה שיעור שהוא, מסר מר עוקבא נפשו על כך ועשה מעשה בעצמו ליפול לתוך האש כדין רוצח שיהרג ואל יעבור.

הרי כמה חמורה היא הלבנת פנים שאף גורם דגורם שלה, ואף אם סיבתו היא רדיפת צדקה וחסד, נהגו בו כדין רציחה ומסרו נפשם כדי להינצל ממנו.

ומכאן יש ללמוד שיתכן שאף מעשה מצוה המהודר ביותר, תהיה כרוכה בו עבירה חמורה השקולה כשפיכות דמים ושיאבדו בגללה את כל החלק בעולם הבא.

ואולי זו היתה כוונת תשובתו של דוד למוכיחים אותו, שהם היו "אומרים לו: דוד הבא על אשת איש מיתתו במה"? והוא עונה להם: "מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל המלבין את פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא" (בבא מציעא נט.), כי דוד הסביר להם בזה כמה הם לא מרגישים שבדברי התוכחה שלהם, שהם בודאי מכוונים בהם לשם שמים, כרוכה עבירה קשה של הלבנת פנים שהיא חמורה מהעבירה שהם חושדים אותו בה ובאים להוכיח אותו עליה, ובמקרם שיקבלו שכר על מצוותם הם מאבדים בגללה את חלקם בעולם הבא.